

València

Francesc J. Hernández
DEPARTAMENT DE SOCIOLOGIA
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

■ Pujar-se a un trapezi és arriscat. Si el trapezi està penjat d'un globus aerostàtic, el perill es duplica. Això feia **Henri Grellon**, que actuà a València el 1850, i **Leona Dare**, que actuà dins del Teatre Princesa, amb dramàtiques conseqüències.

Josep Navarro i Cabanes, que fou redactor en cap del «Diari de València» i que emprava entre altres pseudònims el de «Jonak», signà una documentada crònica sobre les ascensions en globus a València, ciutat que fou pionera en aquesta pràctica aerostàtica, que aparegué publicada el setembre del 1925, per recordar els 75 anys de l'ascensió de monsieur Grellon. Efectivament, el diumenge 3 de març del 1850 s'enlairà el trapezista francès. Potser ho havia fet abans, perquè hem localitzat un reclam publicitari d'un ascensió el 7 d'octubre del 1847 d'un tal M. Guillot, que potser siga el mateix trapezista. Grellon ascendí des de la Plaça de Bous provisional (l'anterior a l'actual, les obres de la qual començaren aquell any). El trapezista havia substituït la cistella inferior del globus per un trapezi doble, també amb unes anelles, on feia exercicis. El globus no tenia cap sistema per a escalfar l'aire interior; simplement s'omplia d'aire calent, s'alliberava i paulatinament, en la mesura que es refredava l'aire, descendia. El governador, **Melchor Ordóñez**, dictà un ban el 28 de febrer, reclamant la col·laboració dels alcaldes de Sueca, Alberic, Carlet, Alzira, Xiva, Llíria, Montcada, Sagunt (Murviedro, aleshores) i Torrent, per si el globus hi arribava, i la comandància de Marina estacionà sis vaixells a la mar. Tot anà bé. M. Grellon s'enlairà i descendí... sobre una barraca: «En los primeros momentos de su elevación, afianzado el aeronauta en las dobles anillas, dió varias vueltas de dislocación; después, sostenido con la punta de sus pies en el trapezio, se quedó «alo antípoda» («dent la figuereta» dicen nuestros chicos), y finalmente, subiendo al trapezio, dió muchas vueltas de molinete, presentando diferentes y arriesgadas figuras». I continua la crònica que cita un article de l'època: «Al bajar apoyó uno de sus pies en la muralla; pero como aún le quedaba fuerza al globo, fué a parar sobre el techo de una barraca, de donde, con el auxilio de un labrador,

número que ja havia fet a Indiana (EUA) abans que el prohibiren per arriscat. També actuà a Madrid, on varomandrellarguestemporades. El 1875 patí un greu accident a Sant Lluís el 1880 un altre al Teatre Imperial de Viena. Aquesta «Original Reina dels Aires» actuà al Teatre Principal de València l'hivern del 1877. Tornà set anys després, quan va fer una gira per Saragossa, Albacete i altres ciutats.

L'infortunat company de miss Leona aparegué a les cròniques de diaris com The New York Times o Boston Globe

Tràgic accident. El 1850 actuà a València Henri Grellon, que es penjava d'un trapezi baix d'un globus. També ho feia Leona Dare, que treballava al Teatre Princesa el 1884, quan morí el seu company de trapezi d'un accident.

Els arriscats artistes del trapezi a València

- ▶ Henri Grellon i Leona Dare actuàvem en estos dispositius penjats de globus
- ▶ Malauradament Mister George patí un accident mortal al Teatre Princesa

«que volcando el locomotriz dió libre entrada al aire atmosférico», bajó sin novedad alguna, parando en el huerto de la casa número 16, junto al tiro de gallina [...]». El globo quedó un tanto rasgado al tropezar con unos palos de la expresada barraca». Sembla que havia començat a ploure i per això el viatge aerostàtic durà poc i el globus descendí prop de la Plaça de Bous, on tornà M. Grellon i fou aclamat. El «tir de gallina» esmentat era un entreteniment popular ubicat prop d'on ara està el Trinquet de Pelai. L'ascensió següent, el diumenge 17 de març, no es pogué realitzar perquè el globus s'esgarrà quan estaven omplint-lo d'aire calent. Sembla que Grellon patí un greu accident el 7 de setembre del 1852 que li afectà els peus i no n'hem trobat actuacions posteriors.

Leona Dare, la Reina dels Aires

Un altra artista, acostumada a penjar-se de globus, la trapezista Leona Dare, actuà a València el 1884, si bé a l'interior del Teatre Princesa. Debutà el dijous 23 d'octubre, actuà l'endemà el dissabte 25, quan es desencadenà la tragèdia.

Leona Dare era nord-americana. Vanàixer el 1855 i sembla que va créixer separada de la seua mare. Amb 13 anys començà a exercir de trapezista. Adquirí gran prestigi al seu país i a Amèrica del Sud, on impressionà al mateix emperador de Brasil.

ARTISTES DEL TRAPEZI.

- 1 Crònica recollida per la premsa internacional sobre la mort de mister George.
- 2 Imatge de Monsieur Grellon.
- 3 Cartell de l'actuació de Leona Dare.
- 4 Foto de l'artista.

FOTOS DE F. J. HERNÁNDEZ

Realitzava agosarats exercicis amb el trapezi, es penjava d'un dispositiu que portava a la boca i baixava per la corda amb gran elegància. Als anys 70 arribà a Europa, on conquerí el públic per la seua simpatia. Actuà al Folies Bergère de París, a Berlín i a Viena. A Londres realitzà el perillós exercici de penjar-se de la boca d'un trapezi enganxat a la cistella d'un globus aerostàtic, un

L'accident mortal

Les descripcions de l'accident que patí Leona Dare al Teatre Princesa de València són discrepants. Ella apareixia per una porteta al sostre del teatre, on s'havien posat unes gasses que simulaven els núvols del cel, i era il·luminada per la llum Drumond, uns potents arcs voltaics emprats al teatre de l'època. En un dels exercicis, miss Dare estava penjada dels peus subjectava amb la boca un trapezi, on actuava un acròbata masculí, conegut com mister George. Segons una versió, alguna cosa es desplaçà en el dispositiu de la boca de l'artista, el que fins i tot li trencà una dent; segons una altra versió, la que va difondre el mànager de l'artista entre la premsa valenciana, alguna persona del públic va fer un crit que el trapezista George va confondre amb el senyal per saltar a un altre trapezi, que encara no estava preparat. El públic, horroritzat per la caiguda mortal, va córrer a les portes, el que produí persones ferides. Leona Dare patí un atac de nervis, no parava de cridar i hagué de ser auxiliada per baixar del sostre del teatre. L'infortunat mister George morí poc després, mentre miss Dare es recuperava al llit de la impressió. Alguna lesió hagué de patir també la trapezista, perquè temps després s'informà que li havien practicat una operació quirúrgica a Madrid a causa de l'accident de València. La notícia de la tragèdia va córrer per Europa i, fins i tot, la delegació de Londres del New York Times remeté una crònica que aparegué el 23 de novembre a Estats Units. També el Boston Globe en donà notícia.

Potser l'actuació de la trapezista nord-americana estimulà l'afició aeronàutica d'**Esteban Martínez Díaz**, que encetà els seus projectes precisament als anys 80 i que en una exhibició a l'Exposició Regional del 1909 també penjat d'un globus, fou portat a la mar pel fort vent, on es va perdre el rastre.

Cap al 1894 o 1895, **Leona Dare** deixà d'actuar i es dedicà a buscar a la seua mare, el que sembla que aconseguí. Morí a Washington el 1922, quan tenia 67 anys. De mister George no hem trobat més referències.